

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота

магістра

з теми: **«ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ
СЮЖЕТНИХ ЗАДАЧ»**

Виконала: студентка II курсу
групи РО1–М18
спеціальності 013 Початкова освіта
Манко Ольга

Керівник: **Московчук Л.М.**,
кандидат педагогічних наук, старший
викладач

Рецензент: **Моцик Р.В.**, кандидат
педагогічних наук, старший викладач

Кам'янець–Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ У ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ СЮЖЕТНИХ ЗАДАЧ.....	7
1.1. Сутність, структура, види мотиваційної спрямованості молодших школярів.....	8
1.2. Сюжетні задачі та їх роль у формуванні мотивації молодших школярів до навчальної діяльності.....	18
1.3. Технології формування мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач.....	28
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ СЮЖЕТНИХ ЗАДАЧ.....	45
2.1. Діагностика сформованості мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач ...	45
2.2. Хід експериментальної технології моделювання змісту сюжетних задач.....	52
2.3. Динаміка сформованості мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач	65
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Успіх будь-якої діяльності залежить не лише від здібностей і знань учнів, а й від мотивації, тобто від прагнень самостверджуватись, досягати високих результатів. Адже чим вищий рівень мотивації, тим більше чинників спонукають дитину до діяльності, тим більших результатів вона може досягти.

Увага до мотивації навчання пов'язується з тим, що для навчальної діяльності необхідна організація активності самого учня, розвиток здатності і потреби до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти.

Активна навчальна діяльність у психології і педагогіці розглядається як один із важливих аспектів підвищення ефективності навчання і розуміється як активність школяра в процесі учіння, його бажання здобувати знання, застосовувати навчальні дії для їх отримання.

Цілеспрямоване формування мотиваційної спрямованості – це, по суті, формування самої особистості.

Навчання у школі має бути для дитини джерелом позитивних емоцій. Важливо, щоб ці позитивні емоції пов'язувались із самою навчальною діяльністю, її процесом та результатами.

Навчати дитину можна лише тоді, коли у неї вдається викликати інтерес і бажання зробити те, що просить учитель.

Формування мотиваційної спрямованості забезпечує подолання учнями труднощів у навчальній роботі, стимулює їхню пізнавальну активність та ініціативність.

Саме у молодшому шкільному віці закладається основа для подальшого учіння школяра і часто від бажання вчитися у початковій школі залежить і прагнення до учіння у середніх та старших класах.

Від емоційної захопленості молодшого школяра навчанням до усталеної потреби вчитися довгий шлях, на якому сприятливі зовнішні умови

дають лише імпульс для яскравих емоцій і почуттів. При цьому до зовнішніх умов належать: емоційна підготовка учнів, емоційна насиченість навчального матеріалу й обраних технологій.

Проблема мотивації досліджується у психології досить широко (С. Рубінштейн, О. Леонт'єв, Л. Божович, Г. Костюк, П. Якобсон, Х. Хекхаузен, Є. Ільїн, М. Матюхіна, А. Маркова, Т. Гордєєва, М. Боришевський, Ю. Гільбух, С. Максименко, В. Семиченко, Ю. Швалб та ін.).

Значний внесок у вивчення проблеми мотивації учіння у молодших школярів зробили вітчизняні вчені М. Алексєєва, О. Скрипченко, М. Дригус, Н. Зубалій, С. Дрозденко, Н. Пророк та ін. Зокрема, розкриті структурні, змістовні та динамічні характеристики мотивів учіння дітей шестирічного віку, особливості та тенденції розвитку ставлення до учіння у молодших школярів з різною успішністю, умови цілеспрямованого формування позитивної мотивації учіння.

Психологічні дослідження онтогенезу мотивації (С. Канюк, Т. Марютіна, С. Москвичов, Л. Божович, Є. Ільїн, В. Шадриков) дали змогу виділити групи мотивів, які лежать в основі здійснення учбової діяльності. Формування мотивації учіння через організацію діяльності стало предметом вивчення в руслі досліджень під керівництвом П. Гальперіна, В. Давидова, Н. Талізінної, Д. Ельконіна. Виникнення феномену “мотиваційного вакууму” наприкінці початкової школи доводиться у роботах М. Алексєєвої, О. Дусавицького, О. Киричук, М. Матюхіної, А. Маркової, В. Мерліна, В. Моргуна.

Засобам формування мотиваційної спрямованості молодших школярів в освітньому процесі початкової школи присвячені навчально-методичні праці М. Богдановича, Я. Короля, Л. Кочіної, М. Левшина, А. Пчолко, С. Скворцової, Н. Уткіної та ін.

Водночас залишається ще багато невисвітлених аспектів проблеми формування мотиваційної спрямованості молодших школярів на уроках математики, зокрема, у процесі розв'язування сюжетних задач.

Отже, актуальність означеної проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість зумовили вибір теми магістерського дослідження: «Формування мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач».

Об'єкт дослідження – процес формування мотиваційної спрямованості молодших школярів під час розв'язування сюжетних задач на уроках математики.

Предмет дослідження – технології формування мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність технології моделювання у процесі формування мотиваційної спрямованості молодших школярів під час розв'язування сюжетних задач.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. На основі вивчення, аналізу та узагальнення наукових, науково-методичних джерел, передового педагогічного досвіду окреслити понятійно-термінологічне поле проблеми формування мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач; уточнити сутність основних дефініцій.
2. Визначити найбільш використовувані та найефективніші технології розв'язування сюжетних задач.
3. Розкрити потенціал технології моделювання у формуванні мотиваційної спрямованості молодших школярів.
4. Охарактеризувати показники та рівні сформованості мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач.
5. З'ясувати реальний стан сформованості мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач.
6. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання навчальної технології моделювання сюжетних задач у процесі формування мотиваційної спрямованості молодших школярів.

Гіпотеза дослідження: формування мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач буде ефективним при умові використання технології моделювання.

Методи дослідження: *теоретичні* (для визначення понятійно-категоріального апарату – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукових досліджень з проблеми формування мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач); *емпіричні* - спостереження, анкетування, бесіди, діагностувальні завдання; педагогічний експеримент, що забезпечив можливість діагностування рівнів сформованості мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач; *статистичні* - методи математичної обробки експериментальних даних, які уможливили оцінювання педагогічної ефективності проведеного дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні сутності, структури, змісту та особливостей розвитку мотиваційної спрямованості молодших школярів на уроках математики; виявленні та теоретичному обґрунтуванні технології моделювання у процесі розв'язування сюжетних задач як дієвого засобу формування мотиваційної спрямованості молодших школярів на уроках математики.

Практичне значення. Матеріали магістерського дослідження можуть бути використані вчителями початкової школи у процесі підготовки до уроків математики, здобувачами вищої освіти під час вивчення дисципліни «Методика навчання математики в початковій школі».

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати дослідження обговорювалися під час виступів на засіданнях кафедри теорії і методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка (2018-2019, 2019-2020 н. рр.), на III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (Вінницький державний педагогічний університет імені

М. Коцюбинського, 17-18 квітня 2019 р.) із доповіддю «Проблема мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі інтеграції математики та української мови»; II Регіональній науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» у рамках II Всеукраїнського музичного конкурсу «MusicUniFest-2019» (Кам'янець-Подільський, 16-17 березня 2019 р.). із доповіддю «Формування позитивної мотивації молодших школярів у позакласній роботі з математики».

Публікації. Оpubліковано одну статтю «Проблема мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі інтеграції математики та української мови» у матеріалах і тезах III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (Вінниця, 2019 р.).

Структура дипломної роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (72 найменування) і додатків.

ВИСНОВКИ

У дослідженні подано теоретичне узагальнення і новий підхід до практичного вирішення проблеми формування мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач. Результати роботи уможливили формулювання таких висновків:

1. На основі вивчення, аналізу та узагальнення наукових, науково-методичних джерел, передового педагогічного досвіду окреслено понятійно-термінологічне поле проблеми формування мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач; уточнено сутність основних дефініцій («мотиваційна спрямованість молодших школярів», «сюжетна задача», «технологія моделювання»). Поняття «мотиваційна спрямованість молодших школярів» потрактовано в дослідженні як сукупність мотивів, тобто мотиваційна сфера особистості, яка спонукає її до дії. Поняття «сюжетна задача» визначається як математична задача, в якій описаний деякий життєвий сюжет і міститься вимога знайти шукану величину за даними в задачі величинами та зв'язками між ними. Під технологією моделювання розуміємо метод дослідження явищ і процесів, що ґрунтується на заміні конкретного об'єкта досліджень (оригіналу) іншим, подібним до нього (моделлю), котрий, відображаючи чи відтворюючи в певному сенсі об'єкт дослідження, здатний заміщати його так, що вивчення моделі дає нову інформацію про об'єкт.

2. Визначено найбільш використовувані та найефективніші технології розв'язування сюжетних задач, такі як: блочно-модульна технологія, технологія диференційованого навчання, інтерактивна, ігрова та технологія моделювання. Останню розглянуто детальніше та обрано експериментальною технологією дослідження.

3. Розкрито потенціал технології моделювання у формуванні мотиваційної спрямованості молодших школярів. Моделювання – це одна з центральних технологій навчання розв'язанню сюжетних задач і один із

головних засобів пізнання дійсності. Завдяки моделюванню математичні зв'язки і залежності набувають для учнів сенс, а в процесі його застосування відбувається посилення та розвиток математичного мислення та пізнавальних інтересів учнів.

4. Охарактеризовано показники та рівні сформованості мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач: високий, середній та початковий.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту з'ясовано реальний стан сформованості мотиваційної спрямованості молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач. За результатами діагностування встановлено, що високого рівня у КГ досягли лише 2% учнів і ЕГ – 2%. На середньому ж рівні результати виявилися такими: ЕГ – 44%, КГ – 40%. Початковий рівень: ЕГ – 54%, КГ 58%.

5. Обґрунтовано використання навчальної технології моделювання сюжетних задач як засобу активізації мотиваційної спрямованості молодших школярів на уроках математики.

Узагальнення результатів сформованості мотиваційної спрямованості молодших школярів експериментальних груп у процесі розв'язування сюжетних задач підтвердило потребу, доцільність і ефективність навчальної технології моделювання. Аналіз даних, одержаних у результаті зрізів, свідчить, що використання технології моделювання на уроках математики значно підвищило рівень сформованості мотиваційної спрямованості молодших школярів.

Наукова робота певною мірою збагачує загальнодидактичний підхід до вдосконалення засобів формування мотиваційної спрямованості молодших школярів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо у формуванні мотиваційної спрямованості молодших школярів засобами ІКТ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про загальну середню освіту" №651-ХІV, із змінами від 4 червня 2008 р.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. N 24 "Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти".
3. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: Общедидактический аспект. Москва : Педагогика, 2001. 314 с.
4. Бантова М.О. Методика викладання математики в початкових класах. Київ : Вища школа, 2002. 288 с.
5. Бантова М.А., Бельтюкова Г.В. Методика преподавания математики в начальных классах. Москва : Просвещение, 2009. 335 с.
6. Басангова Р.Е. Стимулювання пізнавальної діяльності учнів в ході розв'язування задач // Початкова школа. 2000. №1. С. 40-44.
7. Белошистая А.В., Кабанова Н. В. Моделирование в курсе «Математика и конструирование» // Начальная школа. 2010. № 9. С. 15-18.
8. Богданович М.В., Лищенко Г. П. Математика : підручник для 4 кл. Київ : Генеза, 2015. 271 с.
9. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: навч. посібник. Київ : А.С.К., 1998. 352 с.
10. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: навч. пос. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2001. 368 с.
11. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах : навчальний посібник 4-те вид., переробл. і доп. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 360 с.
12. Богданович М.В. Математика: Підручник для 3 кл. чотириріч. поч. шк. Київ : Освіта, 2004. 224 с.

13. Богданович М.Б. Методика розв'язування задач у початковій школі. Київ : Вища школа, 2000. 183 с.
14. Богданович М.В. Урок математики в початковій школі : [посібник для вчителів] ; за ред. Г.П. Бевза. Київ : Рад. школа, 1990. 108 с.
15. Василенко І.З. Методика викладання математики в початкових класах. Київ: Просвіта, 2001. 376 с.
16. Будякова Т.П. Знаково-символическая деятельность и ее генез. Елец : Елец. гос. ун-т им. И.А. Бунина, 2005. 48 с.
17. Великохатська Л.Ф., Кочіна Л.П. Наочність на уроках математики в 1-3класах. Київ : Радянська школа, 1979. 41 с.
18. Вернье Ж. Ребенок, математика и реальность=L'enfant, la mathematique et la realite : Проблемы преподавания математики в начальной школе / Ж. Вернье ; [пер. с фр. Е. С. Самойленко, А. П. Тарасова]. – Москва : Институт психологии РАН, 1998. – 285 с.
19. Волкова Н.П. Педагогіка. 2-ге видання, перероблене, доповнене: навчальний посібник. Київ : ВЦ "Академія" 2007. 616 с.
20. Гора Т., Логачевська С. Диференційований підхід до розв'язування текстових задач // Початкова школа. 2009. №1. С. 17-22.
21. Державна національна програма : Освіта / Україна ХХІ століття. Київ : Райдуга, 1994. 62 с.
22. Державний стандарт початкової загальної освіти : [затв. Постановою Кабінету Міністрів від 20 квіт. 2011 № 462] // Початкова школа. 2011. № 4. С. 3-15.
23. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. No 87 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoюi-osviti> (дата звернення 20 жовтня 2018 року).
24. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : посібник. 2-ге вид., допов. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.

25. Друзі Б.Г. Творчі вправи з математики для початкових класів. Київ .: Радянська школа, 1988. 37 с.
26. Дятлова С.І. Наочні посібники для уроків математики // Початкова школа, 1997. №5.
27. Истомина Н.Б. Методика обучения математике в начальных классах : Развивающее обучение. Смоленск : Ассоциация. XXI век, 2009. 288 с.
28. Іванова Л.С., Слюсарева О.С. Важливий засіб розв'язування задачі // Початкова школа. 1990. №2.
29. Іванова Г.Ж. Вчуся розв'язувати задачі. 4 клас.. Харків : «Основа», 2012. 72 с.
30. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році. / додаток до листа МОН України від 03.07 2018 р. № 1/9- 415. [Електронний ресурс]. URL: <http://mon.gov.ua>. (дата звернення 8 листопада 2018 року).
31. Зайцева Г.И. Роль задач в обучении математике. URL://<http://festival.1september.ru/articles/518010/>.
32. Зайцева С.А., Румянцева И.Б., Целищева И.И. Методика обучения математике в начальной школе. Москва : Владос, 2008.
33. Закон України про освіту: від 23 трав. 1991 р. № 1060–XII : [із змін. і доп.] // Освіта України. Збірник Законів: довід. вид. / за ред. С. О. Борисенка. Харків, 2008. С. 3–46.
34. Коваль Л. В. Скворцова С. О. Методика навчання математики в початковій школі : теорія і практика: підруч. для студентів за спец. 6.010100 «Почат. навчання», освітньо-кваліф. рівня «бакалавр». [2-ге вид., допов. і переробл.]. Харків : ЧП «Принт-Лідер», 2011. 414 с.
35. Король Я.А. Розв'язування текстових задач різними способами // Актуальні проблеми розбудови національної освіти. Ч. III. Київ–Херсон, 2000. С. 76-78.

36. Корчевська О.П. Навчаємо математики : методика роботи над задачам. Тернопіль :. Мандрівець, 2012. 160 с.
37. Корчевська О.П., Козак М.В. Робота над математичними задачами в 4 класі. Поурочні розробки. Тернопіль: Астон, 2002. 204 с.
38. Коротун І. Інтерактивні техніки і технології групової роботи на уроках / І. Коротун // Початкова освіта. – 2007. – № 4. – С. 21 – 23.
39. Корчевська О.П. Навчаємо математики : методика роботи над задачам. Тернопіль :. Мандрівець, 2012. 160 с
40. Котова С.К. Системно-деятельностный подход в реализации ФГОС НОО // Научно-методический электронный журнал «Концепт». –2016. Т. 19. С. 37–41.
41. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка : Підручник 2-ге вид., перероб. і доп.. Київ : Знання-Прес, 2004. 445 с.
42. Куликова Л.В. Использование блочно-модульной технологии в начальных классах как одного из способов повышения качества образования / Л. В. Куликова [Електронний ресурс]. URL: <https://pedtehnо.ru/content/ispolzovanie-blochno-modulnoy-tehnologii-v-nachalnyh-klassah-kak-odnogo-iz-sposobov> (дата звернення 21 лютого 2019 року).
43. Митник О. Я. Навчально-творча діяльність молодших школярів на уроках математики : [навч. посіб. для вчителів поч. класів]. Київ : «Початкова школа», 2005. 96 с.
44. Московченко В. Розв'язування математичних задач на рух / В. Московченко, Л. Дудко // Початкова школа. 2010. №11. С. 25-27.
45. Московченко В., Дудко Л. Розв'язування математичних задач на рух // Початкова школа. 2009. №12. С. 14-15.
46. Муртазина Н.А. Теоретические основы применения графического моделирования при обучении младших школьников математике // Начальная школа плюс /до и после. 2012. №3.

47. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів для 1-4 класів з українською мовою навчання [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення 17 жовтня 2018 року).
48. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. Київ : «Освіта», 2012. 392 с.
49. Національна доктрина розвитку освіти: [Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347/2002] // Освіта України. 2002. Квітень (№ 33). С. 4–6.
50. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс]. URL: <http://mon.gov.ua> (дата звернення 12 жовтня 2018 року).
51. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред.. Бібік Н.М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 2016 с.
52. Педагогіка в запитаннях і відповідях: навч. посіб. / Л.В. Кондрашова, О.А. Пермяков, Н.І. Зеленкова, Г.Ю. Лаврешина. Київ : Знання, 2006. 252 с
53. Побірченко Н.А. Психологічні основи навчання математики в початкових класах. Київ : Радянська школа, 1985. 8 с.
54. Побірченко Н.А. Моделирование – як засіб постановки задачі. Київ : Радянська школа, 1986. 23 с.
55. Початкова освіта : Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко); методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. 160 с.
56. Скворцова С.О. Задачі на рух: методика проведення підготовчої роботи // Учитель початкової школи. 2016. № 6. С. 7 – 11.

57. Скворцова С., Онопрієнко О., Листопад Н. Компетентнісний підхід до навчання математики. Київ : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2014. 128 с.
58. Скворцова С.О. Методична система навчання розв'язування сюжетних задач учнів початкових класів : монографія. Одеса : Астропринт, 2006. 696 с.
59. Скворцова С.О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання». Ч. II. Методика формування в молодших школярів умінь розв'язувати задачі певних видів. Одеса : Фенікс, 2011. 156 с.
60. Скворцова С.О. Методика ознайомлення учнів 4-го класу із задачами на рух // Учитель початкової школи. 2016. № 9. С. 14 – 19.
61. Скворцова С.О., Гаєвець Я. С. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів розв'язувати сюжетні математичні задачі: [монографія]. Харків : «Ранок-НТ», 2013. 332 с.
62. Скворцова С.О. Сюжетні задачі на процеси. 3-4-ті класи. Київ : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
63. Скрипченко А.В. Ознайомлення із задачами на зустрічний рух та на рух у протилежні напрями // Початкова школа. 2004. №10.
64. Стойлова Л. П. Математика: учебник для студентов отделений и факультетов нач. классов. Москва : Издательский центр «Академия», 2008. 278 с.
65. Сухарева Л. С. Сучасний урок у початковій школі. Нестандартні уроки математики у 1 - 4 класах. Харків : Основа, 2005. 192 с.
66. Фадєєва Т.О. Інноваційні технології навчання математики у початкових класах : Навчально-методичний посібник для студентів психолого-педагогічного факультету педагогічного університету. Кіровоград : Авангард, 2011. 95 с.
67. Фіцула М. М. Педагогіка. 2-ге видання, виправлене, доповнене : навчальний посібник. Київ: ВЦ "Академія" 2007. 560 с.

68. Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у навчальному процесі : Дайджест 1 / Укл. О. В. Онопрієнко. Донецьк : Каштан, 2011. 98 с.
69. Хабибуллин К. Я. Обучение методам решения задач // Школьные технологии. 2012. – № 3. – С. 127 - 131.
70. Шевчук І.В., Шевчук Г.К. Методичні підходи до розв'язування текстових задач у початковому курсі математики. Умань : РВЦ «Софія», 2008. 190 с.
71. Шмырева, Г.Г., Нестерович С.М. Работа со схемой в ходе подготовки к решению задач [Текст] : из опыта работы по учебникам математики Н.Б. Истоминой // Начальная школа : Ежемесячный научно-методический журнал. 2007. № 8.
72. Якса Н.В. Основи педагогічних знань : навч. посіб.. Київ : Знання, 2007. 358 с.